

Készülő beszélgetések dunántúli művészekkel

„Miközben beszélgettek, és vitatkoztak egymással, maga Jézus is melléjük szegődött, és velük együtt ment vala az úton.”

(LUKÁCS 24, 15)

„Azt tedd másokkal, amit akarsz, hogy veled is megtegyenek” – ismerős ez a tanítás, de én megfordítom a sorrendet, mielőtt (tervezett) beszélgetéssorozatunkat megkezdéném, és Somogy művészeit a *belső utakról* faggatnám. Az utazást – önmagammal kezdem.

Ahogy egy kisgyermek felnőtté cseperedik, először a külső utak felé indul, a külső utak felé törekszik – én legalábbis így voltam életem útkereséseivel: meg akartam ismerni az egész világot!

Lehetőségeimhez mérten megtettem minden utat, ami a szakmám felé vitt, megtettem útjaimat a családepítés felé is, keresgélve a fészekrakás legbiztonságosabbnak vélt helyét. Bontogattam szárnyaimat mint kezdő énekes, mint kezdő édesanya – és röpültem, röpítettem életemet előre. Előre és fölfelé, és tovább, mindig tovább, a még el nem ért célok felé. S ahogy az életem – szinte észrevétlenül és gyorsan – eltelt ebben a nagy hajszában, ebben a mindig és mindenkinek való megfelelésben, egyszer csak rádöbentem, hogy ennek a nagy rohanásnak tulajdonképpen soha nincs vége! És iszonyúan fárasztó!

Lassan rájöttem, mi az, ami hiányzik, ami nyugodttá és boldoggá tehetne: egy belső útra vágyom, egy belső lelki „üdülésre”, amelyet nem a kényszer, s nem a munka és a megfelelés irányít, hanem valamiféle belső rendteremtés. Ki is vagyok? Honnan jövök? Mi az igazi célom? Merre mennék – ha szabad lennék?

Töprekedéseim közben egyre gyakrabban jutottak eszembe a szüleim. Szinte rájuk csodálkoztam: hogyan bírták?

És mennyi mindent bírtak! Hogy csinálták? Hogyan volt rá erejük? Hogyan volt mindenre idejük? Kiktől kapták az erőt? A tartást? Ez a titok máig felfoghatatlan számomra.

Istenem! Fiatalon mennyit bíraltam őket – s most látom igazán, hogy mindent megtettek értünk, hogy boldogulhassunk az életben!

Talán kevesen tudják, hogy tizenegy testvérrel együtt nőttem föl, tizen főiskolát, egyetememet végeztünk. Micsoda áldozatot hoztak szüleim ezért! Miért tették vajon?

– A felemelkedésünkért! – mondogatták.

S most már tudom, hogy a „felemelkedés” valójában egy „beljebb helyeződés”. *Beljebbvonulás*. Mélyebbre hatolás isteni lényünk felé. Ezt a belső utat talán nem is lehet fiatalon megtenni! Annyi, de annyi mindent, annyi súlyt és fölösleges kacatot le kell dobnunk ahhoz, hogy megkönnyebbüljünk és megtaláljuk a belső

csöndünket. Erre a magányos csöndre mondja Platon, hogy a „lélek emelkedett állapota”.

Szerencsés vagyok, mert édesanyám már gyermekkorunkban úgy nyugtatott bennünket, hogy „mit számít ez a világmindenséghez”! Valójában nem is értettük mit jelent pontosan – de hatott! Megvolt a varázsa!

Nagy példaképem Édesanyám, aki Felsőmocsoládon született 1916-ban. Édesapja Vincze Elek, 1907–1911 között végezte el a Református Teológiai Akadémiát, és ezután három évig szülővárosában, Szatmárnémetiben volt segédlelkész. Majd miután a II. lelkészképesítő vizsgát is letette (ami már „parókiás” állásra jogosította), sikerrel megpályázta a Somogy megyei Felsőmocsolád lelkészi állását. Közben házasságot kötött a kecskeméti születésű Fazekas Irénnel, aki miután három kislányának életet adott (Irénné 1915–1985; Gabriella édesanyám 1916–1983; Laura keresztanyám 1917–2002), mindössze huszonkét évesen spanyolnátha-járványban meghalt. Nagypapám a nagymama halála után magához vette szüleit, hogy a három kislány mellett legyenek, s akiknek lakóhelyüket (Szatmárnémetit) a Trianoni békeszerződéssel Romániához csatolták, tehát amúgy is költözni kényszerültek volna.

Nagypapám a már említett felsőmocsoládi szolgálata idején édesapját is eltemette, majd hatéves lelkészi működés után, rendkívül fiatalon, mindössze harminchárom évesen megválasztották a külső-somogyi egyházmegye esperesévé. Ezt a tisztséget haláláig betöltötte.

Balatonkilitire költözött a három kis árvával – édesanyámmal és két nagynénémmel – 1920-ban, majd nagypapám újra megnősült. Új házasságában három fiúgyermekkel szaporodott a család. A gyermekek szerették egymást, szinte édesestvérként nőttek fel. Kilitiben a református parókia az utca templommal átelleni oldalán volt, három szobával és az irodával nézett az utcára. A lakóházhoz egy kisebb épület csatlakozott, amolyan nyári konyha, ebben volt a kemence (faluhelyt minden család maga sütötte a kenyeret), disznóöléskor itt dolgozták fel a húst, itt készítették elő az állatoknak az eleséget, itt ültették a kotlósokat. A kertben volt egy nádfedeles méhes, s a portához nagy gazdasági udvar és szérűskert tartozott. Még egy aprócska patak is átszelte – legalábbis időnként – az udvart.

Nyaranta a gyerekek a faluvégi Sióra jártak fürdeni és horgászni, és sokszor mentek a Balatonra is. A mai siófoki szállodasorok helyén akkoriban fővenyes volt a part, ahogy a természet megalkotta. Egy-két családi fotó is őrzi a balatoni fürdészek emlékét. A falu határában repülőtér volt (a harmincas évek elején!), itt működött az időnként éktelen zajjal felszálló hidroplán.

Télen a nagyobbak a befagyott vizeken korcsolyáztak vagy fakutyáztak (szék formájú két bottal lökött szánkó). A fiúk többsége lécre húzott vastag dróton siklott, talán a lányoknak már volt egy pár kerek orrú, csavaros korcsolyája, s szánkózni a Csordahegyre jártak. Volt egy kis szekerek, pontos kicsi mása a lovasszekereknek, s a fiúk legnagyobb öröme egy Tündér nevű lovuk. Nagypapánknak – ellátván a siófoki lelkészi teendőket is – hetenként legalább egyszer be kellett Siófokra mennie: vonat, autóbusz nem lévén, mindig kocsit kellett fogadnia. Egyszer sikerült a budapesti

lóversenypályáról egy alkalmas lovat szerezniük, amelyik megsérült a galopp-pályán és többé már nem lehetett sportcélra használni. Tündért gyalog kellett levezetni Budapestről Kilitire, mert nem engedte, hogy a hátára üljenek: arra volt idomítva, hogy könnyű, kétkerekű kocsiból hajtás a versenyzők.

Nagypapánk lelkészi, egyházi tevékenységéről nem sok emlék maradt családukra, mert fiatalon elhunyt 1935-ben, negyvennyolc éves korában, egy foggyulladásból eredő szepszis következtében (akkor még nem volt penicillin). Édesanyánk kézírással örökítette meg nagypapánk utolsó óráját, s lejegyezte utolsó imáját: „Édes, jó Atyám, bocsásd meg, amit ellened és embertársaim ellen vétettem. Itt, a halál árnyékában kérlek, jóságos Istenem, adj erőt szenvedésem elviselésére. Nem tudok beszélni, a nyelvem nem forog már, de azért kérlek, jóságos mennyei Atyám, fogd meg kezeimet... vezess engem... Az elválás a legnehezebb, ezen segíts át Üdvözítőm, jóságos Őrzőm, Istenem! Légy velünk és családommal. Ámen, Ámen, Ámen. Legyen úgy, amint te akarod... Óh, de nagy a súly, ami reám nehezedik, Édes Istenem... Jaj, jaj, jaj!” – Ezt az imát fennhangon, teljesen érthetően, ágyban fekve mondta el, nagy lelki erőt tanúsítva, tudatában közeli halálának, délelőtt 8 óra 20 perckor. Délután ½ 3 órakor pedig csak ennyit mondott a jelen lévő orvosnak: „Doktor úr, meghalok! ... Most már meghalok...” – majd mindkét kezét felemelve áldást adott a jelenlévőkre: feleségére, az ápolónővérekre, az orvosra és sógorára. Utána hosszan nézett feleségére, és csendesén elhunyt. Vincze Elek református esperes nagypapánk halálára gyönyörű nekrológot írt Ravasz László püspök úr, s eme kimagasló személyiség gyászbeszédét mind a mai napig őrzi családuk. Édesanyám, mielőtt tizennégy évesen a kecskeméti tanítóképzőbe került, Curgón járt polgári iskolába. De az otthoni, balatonkiliti családi hagyományokból nekünk is sok mindent tovább örököltünk, melyekből csupán egyet említenék: ha valami új holmit kaptunk gyermekkorunkban, azt először vasárnap, a templomba lehetett fölvenni, ott viselhettük magunkon először. És megköszöntük mindig a Jóistennek. Édesanyánk esti meséi is bibliai történetek voltak, többnyire ugyanazok, amelyeket Balatonkilitin nagypapánktól hallott. A mese után gyerekkorunkban mi is mindig hangosan imádkoztunk. És én is ezt adtam tovább gyerekeimnek.

Ezekhez a gyökerekhez – megérkezni? – oly igen jó, és szeretném, ha a következőkben somogyi művészbarátaim szintén megosztanák velünk „múltba vezető útjaitat”!